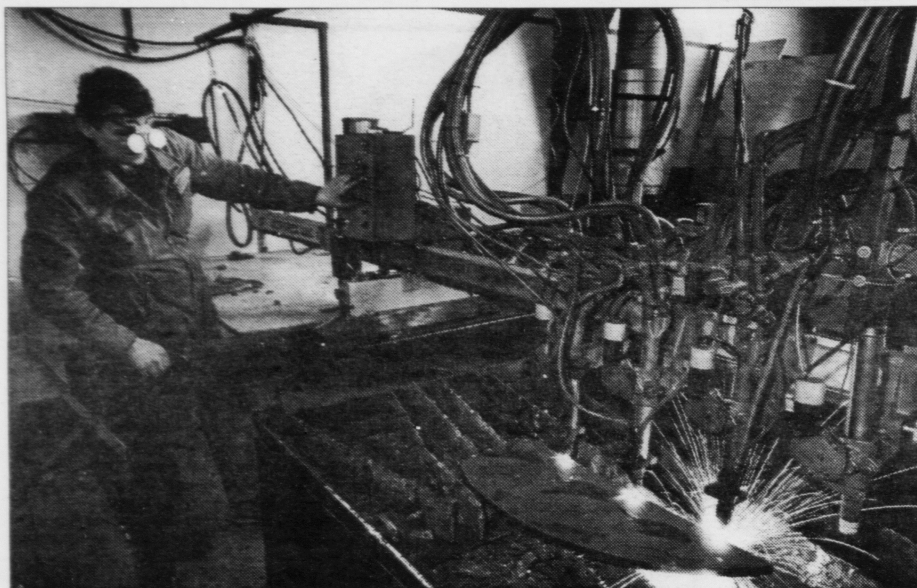

Fleiri royndir hava víst, at okkum ikki nýtist at vera teknologiskur eftirbátur í framleiðsluvinnuni

Frá útjaðara til lokalt heimssamfelag

Føroyar standa á einum vinnuligum vegamóti, har valið stendur millum tvær grundleggjandi ymiskar vinnulívsleiðir. Tann eina leiðin er at halda áfram við mongdarframleiðsluni sum avgerandi grundhugsjón. Hin móguleikin er at leggja á annan bógv til eina nútímans vinnulívsmenting, har nýskapanir, fleksibilitetur, smáídnadur og íverkseting eru tann náttúrligi kjarnin í einum fjøltáttaðum og sjálvberandi vinnulívi.

Vit mæla greitt til, at seinni móguleikin verður valdur, og avger-

Nøkur hugtøk

Globalisering er heitið á teim búskaparligu, sosialu og kulturellu samfelagsbroytingunum, sum eru eitt úrslit av tí alsamt veksandi sambandi við umheimin. Hetta sambandið er mest eyðkennt við heimsfevnandi spjaldingini av t.d. teldum, sjónvarpsrásum og internetinum, ið hevur givið hugtøkum sum tíð og stað heilt nýggja meining.

Ein entreprenørur er ein persónur, sum hevur eginleikan at fáa nýggj hugskot, og harvið skapa loysnir til tekniskar trupulleikar (skapa innovasjonir). At fáa hesi hugskotini at mennast til vinnuliga framleiðslu kallast **entreprenørskapur**.

Ein innovasjon er tað sama sum nýskapan ella ný-útviklingur, t.v.s. nýggjar loysnir til tekniskar trupulleikar. Í nútímans vinnulívi eru tað ofta fleiri innovasjonir, ið tilsamans skapa eitt produkt (t.d. teir nógvu ymisku deilirnir sum tilsamans skapa eina teldu).

Fleksibilitetur er eitt hugtak fyri eginleikunum hjá einum virki/samfelagi til skjóta umstølling til nýggjar fyrirteytir, t.d. í mun til broyttan eftirspurning á einum marknaði.

Eitt netverk merkir sambandið sum ein persónur hevur við aðrar persónar í umhvørvinum, sum ein livir (t.d. familja, vinfólk og samstarvsfelagar). Netverk kann eisini vera heitið á tí alneyðuga sambandinum millum virki, stovnar og t.d. entreprenørar.

Persónliggering (individualisering) er eitt hugtak fyri nútímans lívsleiðini hjá tí einstaka, sum í alt minni mun er tengd at nøkrum felagsskapi, t.d. familju, støtt ella lokalsamfelag.

Socialur kapitalur er tann menniskjansliga ressourcan, sum skapast gjøgnum felags samstarv í t. d. netverkum og ígjøgnum entreprenørskap. Socialur kapitalur er tí ein avgerandi fyrirteyt fyri at økja um tey økonomisku virðini

Ronnie Thomassen
og Gestur Hovgaard

Líka mikið hvørja politiska uppfatan fólk hava, tykist breið semja vera um, at Føroyar á ein ella annan hátt skulu finna sína egnu rök í heimssamfelagnum. Harvið verður samfelagið eisini av álvara latið upp fyri ávirkan úr umheiminum, í mun til tey mongu árin har føroyska fatanin av alheiminum ikki hevur rokkið longur enn til Danmarkar.

Men longu nú er føroyska samfelagið við at broytast avgerandi orsakað av ávirkan útanfrá, sum onki beinleiðis hevur at gera við tey truplu viðurskiftini millum Føroyar og Danmark tey seinnu árin. Henda ávirkanin úr umheiminum kann samanfastast undir tí ofta misnýta hugtakinum "globalisering".

Føroyar og globaliseringin

Globalisering merkir, at Føroyar í nógvi størri mun enn áður eru vavdar inn í eitt heimssumfatandi net av socialum, kulturellum og búskaparligum processum, ið seta heilt nýggjar fyrirteytir fyri framtíðar samfelagsmenningini.

Hetta sæst einamest aftur í ávirkanini frá altjóða sjónvarpsrásum, ið gevur okkum nógvi størri kunnleika til umheimin og fremmand mál (fyrst og fremst enskt).

Harafturat kunnu vit keypa eina rúgvu av útlandskum bløðum og tíðarritum. Og ikki minst hevur internetið givið einstaklinginum atgongd til allan heimin (hóast teknikkurin hjá telefonverkinum hevur ilt við at fylgja við eftirspurninginum). Hetta merkir í føroyskum høpi, at tey staðbundnu virðini (bygdin, sjógvurin, familjan, religi-ónin o.s.fr.) meira enn nakrantíð mugu kappast við tey túsundtals árin, ið bera boð um ein fagran nýggjan heim útan fyri okkara egnu lokalu tilveru.

Størstu ávirkanina hevur globaliseringin í veruleikanum á einstaklingin, og lív- ið er tí í nógvi størri mun enn nakrantíð vordíð eitt persónligt projekt. Hesin veruleiki er grundleggjandi í ferð við at broyta sociala og kulturella grundarlagið fyri tilveruna í útjaðarasamfelagnum. Enn er ikki líkt til, at nýggju avbjóðingarnar vera tiknar í álvara, men hetta er alneyðugt, tí longu nú merka vit avleiðingarnar av globaliseringini.

Broyttur fiskavørurmarknaður

Tann búskaparliga globaliseringin tók dik á seg miðskeiðis í 1970' unum, tá gongd kom á eina miðvísa altjóða liberalisering av heimsmarknaðinum. Nógvar nationalar verju- og stuðulsmekanismer vóru sam-

stundis burturbeindar (seinast gjøgnum t.d. EØS- & WTO-avtalurnar). Avleiðingin gjørdist m.a. ein stóðugt harðari kapping, sum serliga hevur víst seg innan mongdarframleiðslu (ið byggir á tann fordristiska framleiðsluháttin, sum vit víðgjördu í undanfarnu grein). Tær stóru altjóða (transnationalu) fyrirtøkurnar hava tí flutt framleiðsluna av hesum lágpris- og standardvørur til lond, har fyrirtøkurarnar kunnu kappast við lórnarlagnum (Asia og 3. heimin).

Afturat hesum er altjóða fiskamarknaðurin broyttur. Í okkara parti av heiminum eru nýggj útflytaralond komin til (t.d. Russland), har lórnarlagið er nógvi lægri enn í Føroyum. Nógvar av fyrirtøkunum, ið framleiða matvørur hava eisini kastað saman, so samlaða talið á fiskekapparum er minkað, meðan fyrirtøkurnar bæði eru vorðnar nógvi størri og sterkari. Matvørfyrirtøkur sum t.d. Nestlé og Unilever teljast millum heimsins 20 størstu fyrirtøkur við aktiv- uppá tilsamans 65 milliardir \$.

Fyri føroyska samfelagið merkir hetta, at stóða okkara á heimsmarknaðinum er veikari enn nakrantíð, hóast fiskaprisirnir eru góðir í ló- uni. Verður harumframt tvíhildið um mongdarframleiðsluna sum avgerandi vinnulívsprinsipp, sam-

stundis sum roynt verður at kappast við lønunum (lág-lórnarloysnin), er úrslitið púra greitt:

Føroyar vera framhaldandi eitt rávørfurframleiðandi samfelag við einum einstáttaðum vinnulívi. Harvið hava vit læst okkum fast í trýðja deild í altjóða búskapinum, har vit bert hava lórnarlagið at kappast við. Hesa kappingina eru vit dømd til at tapa, uttan so at vit eru til reiðar at skerja lórnarlagið so mikið, at vit eisini í **samfelagsligum** týðningi kunnu teljast millum londini í 3. heiminum.

Tí er púra greitt, at okkum tørvar ein óðrvísi vinnuligan hugsunarhátt, har vinnulívið byggir á teir menniskjaligu ressourcurnar í føroyska samfelagnum, heldur enn á deyðan kapital.

Vinnulívsmenting í globala búskapinum

Globaliseringin hevur um- broytt heiminn almikið, ikki minst í vinnuligum týðningi. Teir fyrr so kendu idn- aðarmiðdeplarnir (t.d. Ruhr-økið í Týsklandi) hava í mong ár verið kreppuraktir og harvið mist týðningin, ið teir fyrr høvdu í heimsbúskapinum.

Henda leiðslan er ístaðin yvirtikin av økjum sum t.d. háteknologiska Silicone Valley í USA; av Trijda Italia (t.e. økið sunnanfyri Po-dalin), ið m.a. hevur megnað at tilpassa traditio-

Ronnie Thomassen og Gestur Hovgaard skriva

Føroyar og framtíðin (2)

Uttan mun til ríkisráttarligu støðuna, má grundarlagið undir einum sjálvberandi føroyskum samfelagi vera eitt yvirsiktsgevandir føroyskt vinnulívið.

Í greinini seinasta leygarlag víðgjördu vit hesa avbjóðingina, við útgangsstøði í verandi ætlanum um endurnýggjan af fiskiskipaflostanum. Vit vístu á, at tvíhaldanin um mongdarframleiðsluna sum vinnulig grundhugsjón, hevur nakrar stórar samfelagsligar avleiðingar við sær, ið einki veruligt kjak er um. Somuleiðis vístu vit á, at grundgevingarnar fyri lógustuðlinum ikki halda út frá sínum egnu fyrirteytum.

Høvudstrupulleikin í føroyskari vinnulívsmenting er tó hugsunarhátturin um framleiðslufaktorar, sum avgerandi fyrirteytin fyri einum sjálvberandi vinnulívi. Við hesum verður vinnulívsmenting einans til ein spurning um kostnaðarstøði og atgongd til rávøru. Heilt centralir spurningar um teknologi, organisering og sosial/mentunnarlig ávirkan á vinnulívsmenting vera skógvaðir til sjóðis, og verða tí heldur ikki gagnnýtur. Við hesum útgangsstøði verður hildið fram við næstu greinini.